

*Руслана Маньковська**

Внесок академіка НАН України П. Т. Тронька в теорію і практику музейної справи України

У статті досліджується пам'яткоохоронна та музейницька праця видатного українського державного і громадського діяча П. Т. Тронька в II пол. XX – поч. XXI ст. Відзначається його роль в розвитку української музеології, значення практичного доробку у формуванні теоретичних засад музейної галузі знань.

Ключові слова: П. Т. Тронько, музей, музеологія, пам'ятка, історико-культурна спадщина, пам'яткоохоронна діяльність.

Знаковою фігурою для України другої половини XX – поч. XXI ст. став академік НАН України, голова Національної спілки краєзнавців України, Герой України Петро Тимофійович Тронько, який своє життя присвятив збереженню і захисту пам'яток української історії та культури.

П. Т. Тронько, перебуваючи на посаді заступника голови Уряду УРСР (1961–1978 рр.) та громадській роботі, ініціював і наполегливо здійснював масштабні національно-патріотичні проекти. Він організував проведення на державному рівні ювілеїв видатних особистостей української культури Т. Г. Шевченка (1961 р., 1964 р.), І. П. Котляревського (1969 р.), Лесі Українки (1971 р.), Г. С. Сковороди, О. П. Довженка (1974 р.), фестивалів народної творчості, декад української культури в союзних республіках та зарубіжних країнах, пропагуючи глибоке і самобутнє історико-культурне надбання українського народу. Він став ініціатором створення і очолив Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Всеукраїнський фонд по відтворенню видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олесь Гончара, відродив Національну спілку краєзнавців України.

Особливе місце в його роботі належить музейництву. Створені за його участі музейні заклади, комплекси, заповідники склада-

* Маньковська Р.В. — кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України.

ють безцінну скарбницю не лише національної, але і світової культури.

Діяльність академіка НАН України П. Т. Тронька завжди була пронизана повагою до історії і культури свого народу. Не зважаючи на політичні та ідеологічні перестороги, Петро Тимофійович наполегливо втілював в життя важливі для кожного українця масштабні проекти.

Серед них широка пам'яткоохоронна програма 1965 р., що охоплювала історичні події козацької доби в Україні. Центром програми стала колиска українського козацтва — Хортиця. У відповідності до урядової постанови планувалося встановити гранітні обеліски на місцях 7 січей та увічнити і впорядкувати понад 150 пам'ятних місць — символів героїчної боротьби і мужності українських козаків. За особистим втручанням Петра Тронька в 1966 р. на острові Журавлиха у верхів'ї річки Стир, що на Рівненщині, започатковано музей-заповідник «Козацькі могили», біля села Пляшевої поховані останки 300 козаків, які героїчно боролись і загинули в нерівному бою з польською шляхтою¹.

Козацька тематика традиційно вважалася закритою, замовчувалася або спотворювалася історія Української Козацької держави, викреслювалися імена українських гетьманів та ватажків, але громадянська мужність допомагала П. Т. Троньку у високій справі національного самоствердження народу.

Особливим періодом в житті П. Т. Тронька були роки, коли він очолював Українське товариство охорони пам'яток історії і культури. Протягом 22 років здійснено багато проектів із збереження минувшини України. Одним з них став Меморіальний комплекс «Український державний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.», урочисто відкритий 9 травня 1981 р., на спорудження якого товариство передало 10 млн. крб.²

П. Т. Тронько велику увагу приділяв музеям, чітко усвідомлюючи їх роль у культурному житті країни, щиро опікувався їх проблемами. На початку 1960-х рр. доля збереження Полтавського краєзнавчого музею, унікальної пам'ятки українського модерну,

¹ Тронько П.Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття. – К., 2000. – С. 60–65.

² Там само. – С. 114–115.

одного із кращих музейних зібрань України, опинилася під загрозою. Лише принциповість і впевненість у власній правоті П. Т. Тронька відстояли музей³.

Історія створення музею Л. Українки в 1971 р. у м. Новоград-Волинському Житомирської області яскраво свідчить про особисту відповідальність П. Т. Тронька у збереженні історичної пам'яті народу⁴. За його участі був створений музей Олеса Гончара в селі Суха Кобеляцького району на Полтавщині, відкритий 28 серпня 2000 р. в садибі письменника⁵.

В 2009 р. Петро Тимофійович Тронько та Роланд Тарасович Франко, онук І. Я. Франка, український вчений-математик, дипломат, громадський діяч підтримали ініціативу краєзнавчої громадськості Обухівщини про створення Літературного музею І. Я. Франка на Дніпрі.

З метою привернення уваги суспільства до проблеми вшанування пам'яті українського генія — Івана Франка, у вересні 2009 р. Національною спілкою краєзнавців України була проведена публічна акція по започаткуванню в с. Халеп'я громадського музею. Здійснити проект взявся талановитий краєзнавець і активний музейник, голова Обухівської районної ради А. Шафаренко⁶.

Петро Тимофійович сприяв історичній події в житті культурної громадськості України, коли 26 лютого 2010 р. в приміщенні Музею видатних діячів української культури виступив на зустрічі української інтелігенції з нагоди 125-річчя перших відвідин Києва І. Франком. Лейтмотивом щирого спілкування стала ще одна визначна подія — створення музею І. Я. Франка у Києві, в приміщенні відомого музейного закладу.

Вивчення практичного доробку П. Т. Тронька в музейній галузі України свідчить про його вклад у розробку теоретичних засад музеєзнавства. Пильна увага до діяльності музеїв, особиста активна участь у створенні унікальних музейних закладів підтверджують думку Петра Тимофійовича про музей, як соціальний інститут, яка лежить в основі сучасних підходів в музеології.

³ Особистий архів П. Т. Тронька.

⁴ Матеріали фондів Новоград-Волинського музею Лесі Українки.

⁵ Хата, де виріс Олесь Гончар. Путівник. – Полтава, 2008. – С. 11.

⁶ Поточний архів Національної спілки краєзнавців України.

Музей є одним із інструментів самоусвідомлення культури, самоідентифікації по відношенню до інших культур. Сучасний музей є концентрованим вираженням духовних устремлінь не тільки минулої, але і сучасної культури. Він розширює межі замкнутого музейного простору, сприяє висвітленню проблем соціально-політичного життя.

В наш час музей не обмежений вузьким профілем, окресленим полем діяльності, які постійно змінюються і урізноманітнюються. Це пов'язано із зростаючою роллю музею в суспільстві, активною реалізацією його широкого потенціалу. Сучасний музей всебічно сприяє демократизації суспільства, збереженню національної історико-культурної спадщини.

П. Т. Троньку належить особлива роль у розвитку нового для України типу музеїв. Музеї під відкритим небом створювалися на основі нерухомих пам'яток і архітектурно-ландшафтних комплексів, що відтворювали їх природне середовище. Місцем збереження виступала музейна територія. Перший такий музей, що виник на спеціально виділеній території, був скансен під Стокгольмом, створив його в 1891 р. етнолог А. Газеліус. На сьогодні в Європі нараховується близько 2 тисяч таких музеїв, лише у Швейцарії — 1 тис. Їх поділяють на дві категорії: ті, що формуються із пам'яток перевезених з різних місць, і ті, що музеєфіковані в їхньому історичному середовищі⁷.

В Україні музеї під відкритим небом поширюються в 1960–1970 рр., організовуються за принципом моделювання етнокультурного, історико-архітектурного надбаня окремого краю. Важливим доповненням до збережених архітектурних споруд стало використання предметів народного побуту, формування аграрного ландшафту, відтворення традиційних народних промыслів, етнографічних свят.

Унікальною скарбницею культури українського народу став Музей народної архітектури і побуту поблизу с. Пирогів, який його самі співробітники справедливо називають «Троньківкою». Зводився він з метою збереження, відтворення і популяризації кращих зразків українського народного зодчества, прикладного

⁷ *Никишин Н.А.* Музеи под открытым небом.// Российская музейная энциклопедия. – М., 2005. – С. 393–394.

мистецтва, промислів, народного побуту. Рішення про створення такого закладу було прийнято урядом УРСР 26 лютого 1969 р., а 17 липня 1976 р. було відкрито першу чергу музею⁸.

Основна організаційна робота по реалізації урядового рішення була покладена на П. Т. Тронька. Необхідно було задіяти фахівців різних професій, провести колосальну пошукову роботу, розробити методика відбору експонатів, технологію їх передислокації, консервації та реставрації, оформити концепцію структури та експозиційного показу музею, основним принципом якого пропонувалось представлення пам'яток народного зодчества окремими поселеннями, або фрагментами поселень в органічному поєднанні з навколишнім ландшафтом.

Колектив відданих ентузіастів і подвижників створив самобутній осередок української культури. Серед фундаторів музею В. Сікорський, Я. Петрусенко, М. Ходаківський, С. Смолінський, Л. Орел, С. Щербань, Н. Зозуля, Н. Зяблюк та інші.

В 25 областях України працювали науково-етнографічні експедиції по виявленню історичних пам'яток, після чого їх доставляли до Києва. Під час однієї з таких операцій, коли повз вікон робочого кабінету В. В. Щербицького рухалась вантажівка з фрагментами вітряка, він зателефонував Петру Тимофійовичу, і обурився, що за мотлох перевозять. На це підлеглий відповів, що ще дякуватимуть за цей мотлох. 9 червня 1976 р. музей відвідали керівники уряду України, в книзі почесних відвідувачів В. В. Щербицький записав:

«Колектив музею зробив велику, корисну справу. Сердечне вам спасибі за це, дорогі товариші».

Висока оцінка керівництва держави в майбутньому не вберегла співробітників музею від утисків влади, яка вбачала в діяльності музею підґрунтя «буржуазного націоналізму» та «ідеалізацію патріархальщини», вимагаючи сконцентрувати увагу на створенні експозиції «соціалістичного села».

Музей займає територію 147 га, в ньому зберігається більше 80 тис. експонатів, перевезено і встановлено 320 пам'яток народ-

⁸ Тронько П.Т. Краєзнавство у відродженні духовності та культури. – К., 1994. – С. 74–77.

ного зодчества XVI–XX ст. Історичною прикрасою музею є Троїцька церква 1773 р., збудована на кошти П. Калнишевського, останнього кошового Запорозької Січі. Багаторічна дослідницька діяльність музейників, їх високий фаховий рівень, сприяли тому, що музей став науковою установою в складі НАН України. Водночас це улюблене місце відпочинку киян та гостей міста.

Для Петра Тимофійовича музей завжди був рідним дітищем. Через багато років після відкриття музею — 4 червня 2010 р. — академік П. Т. Тронько неподалік від центрального входу музею посадив саджанець дуба — символ незламності та довголіття.

Наприкінці минулого сторіччя в музеології все більшого поширення набула ідея збереження пам'яток народної архітектури безпосередньо в їх історичному середовищі. За кордоном отримали активний розвиток екомuzeї, поле діяльності яких вийшло за межі комплектування, вивчення, консервації та експонування фондів. Новітні тенденції в музеології отримали поширення на українському ґрунті, до розвитку яких долучився П. Т. Тронько.

В сучасних проєктах та їх втіленнях музей виступає не сховищем і науково-технічним центром, яким він був в традиційній концепції, а інструментом соціальних і культурних перетворень. Він розглядається як заклад, що перебуває на службі громадянського суспільства, дозволяє людям відчутти свою причетність до історії країни, краю, усвідомити її самотність, через призму минулого зрозуміти сучасність.

Екомuzeй — тип музею, що вирізняється від інших активною взаємодією із соціально-природним середовищем, максимальним залученням музейної діяльності в інші суспільні (економічні, культурні) процеси, які відбуваються на конкретній території. Це нове явище в типологічному спектрі музейних закладів, яке стало результатом характерної для другої половини XX століття тенденції поступового зростання інтегрованості музеїв в культурні процеси окремого регіону, краю.

Виникнення екомuzeїв безпосередньо пов'язано з посиленням суспільного інтересу до проблем місцевого культурного розвитку і охорони навколишнього культурно-історичного середовища. Цей термін, запропонований музеологом Югом де Варіном в 1971 р., не прийнято розшифровувати як екологічний музей. Його зміст значно ширше і пов'язаний з комплексним відтворенням і

охороною культурно-історичного середовища людини⁹. Визначення екомuzeю також дав французький музеєзнавець Ж. А. Рів'єр, що він створюється громадою та місцевими органами влади. Це лабораторія, яка сприяє вивченню минулого, заповідник, де зберігається культурна спадщина і школа, яка залучає місцеве населення до вивчення і охорони пам'яток минулого. Дослідник порівнює екомuzeй із дзеркалом, в якому люди можуть побачити і впізнати себе, а також набути знань про край, в якому вони проживають¹⁰.

Діяльність екомuzeю полягає не тільки в музеєфікації об'єктів, але в збереженні навиків, технічної майстерності, ремесел, промислів. Про екомuzeй можна говорити тоді, коли він починає складати єдине ціле з оточуючим соціальним середовищем, і виступає по відношенню до нього як життєво-необхідний компонент, як механізм його самозбереження і саморозвитку. Екомuzeї отримали поширення в 1970–1980-ті рр. у Франції, Канаді, Португалії, Швеції, Бразилії тощо. На сьогодні в світі нараховується десятки екомuzeїв. Перший екомuzeй Ле Крьозо, створений в 1971 р. (департамент Сена і Луара, Франція).

В сучасному житті України назва екомuzeй рідко зустрічається в номенклатурі її музейних закладів. Проте, якщо враховувати не назву, а основні принципи діяльності, характеристики, особливості екомuzeю (територію розміщення, тісний зв'язок з господарським і культурним життям населенням), то до цієї категорії можуть бути віднесені цілий ряд українських музейних осередків, створені за участю П. Т. Тронька.

Вище зазначалося про роль екомuzeю у збереженні історико-культурного середовища незалежно в міській чи сільській місцевості. Яскравим прикладом може слугувати досвід музею м. Переяслав-Хмельницького. З 1972 р. в ньому здійснювалася цілеспрямована програма охорони міського і природного середовища. В одному із найдавніших міст України збереглася велика кількість пам'яток археології, історії, архітектури, також частково середньовічні земляні укріплення.

В 1979 р. в місті було створено Державний історико-культурний заповідник, в 1999 р. йому надано статус національного. Охо-

⁹ Юрєнева Т.Ю. Музей в мировой культуре. – М., 2003. – С. 457.

¹⁰ Ривьер Ж. Эволюционное определение экомuzeя // Museum. – 1985. – № 148. – С. 3.

ронна зона охоплює територію 297 га, куди входить долина річки Трубіж в межах міста і територія навколо музею народної архітектури і побуту. Давня частина міста зберегла своє природне оточення і понині. Її охорона полягає у збереженні природного ландшафту, який є органічною складовою пейзажів історичного міста.

Забудова історичної частини не дуже змінила свій характер за минуле століття. А в деяких місцях вона зберегла риси і більш ранньої забудови. Таке міське середовище допомогло сприйняттю історичного центру як своєрідного цілісного стародавнього в своїй основі містобудівного утворення. Рельєф заповідної частини міста і прилеглої до неї місцевості і зараз такий самий, як і в давнину. Менше збереглися міські оборонні вали, які можуть бути відтворені як і річище Альти¹¹.

П. Т. Тронько тісно опікувався музеєм під відкритим небом у Переяслав-Хмельницькому. Довгі роки дружи пов'язували його з видатним музеєзнавцем, подвижником збереження історико-культурної спадщини, Героєм України М. І. Сікорським. Створені ним музейні збірні перетворили древній Переяслав-Хмельницький у місто-музей. Руками і завзяттям Михайла Івановича і його однодумців, справжніх ентузіастів-пам'яткоохоронців створено 29 музеїв.

Особливістю екомузею є участь місцевого населення у відтворенні традиційних промислів та ремесел. Слід зауважити, що в Україні саме завдячуючи небайдужості громадян створено і відроджено багато музейних об'єктів. Яскраво проявилася ця тенденція у розбудові самотнього осередку традиційної культури в «столиці» українського гончарства — Опішні на Полтавщині. Витоки цієї гончарної культури сягають в добу Київської Русі. Упродовж століть вона стала високим взірцем національного вираження у прадавньому матеріалі — глині.

В 1985 р. заслужені майстри народної творчості УРСР, члени Спілки художників СРСР В. Омеляненко, І. Білик, О. Селюченко та 20 мешканців Опішні звернулися з листом до редакції журналу «Пам'ятники України», яку очолював відомий державний і громадський діяч, академік НАН України, Герой України П. Т. Тронь-

¹¹ Водзинський Є. Переяслав-Хмельницький. Ландшафт історичного міста // Відлуння віків. – 2004. – № 1. – С. 64–65.

ко, про створення в Опішні, в будівлі першої на Лівобережній Україні губернської гончарної майстерні — музею гончарства¹².

12 серпня 1986 р. прийнято ухвалу про заснування музею гончарства, також вирішилося питання про відкриття в Опішні філіалу Решетилівського професійно-технічного училища №28 та дитячої школи народних мистецтв, заплановано створення ландшафтного етнографічного парку, що відтворюватиме середовище побутування стародавнього промислу і традиційний побут гончарів історико-етнографічного регіону України. Йшлося про запровадження в Опішні державного музею-заповідника українського гончарства, який став центром дослідження і популяризації мистецтва кераміки.

Сучасна Опішня продовжує славитися своїми майстрами, традиції І. Білика, подружжя Г. та Є. Пошивайлів, В. Нікітченка, М. Китриша, В. Омеляненка, Г. Кирячка, Н. Білик-Пошивайло, Г. Тріпич, М. Дугельної, О. Селюченко та ін. живуть в творах їх учнів та послідовників. Характеризуючи стан і розвиток українських музеїв з врахуванням критеріїв, притаманним екомuzeю, ми відзначаємо, що в Україні це явище існувало і розвивалося з 1970-х рр., як наслідок об'єктивних процесів і змін, що торкнулися суспільства, галузей культури і музеїв, зокрема. Підкреслимо роль фахівців і ентузіастів музейної справи, як Петро Тимофійович, вони прагнули зберегти культурне надбання народу для нащадків.

За своєю формою, як специфічний тип музейного осередку, екомuzeй зберігає і відтворює, живить і надихає культурне надбання в історичному середовищі, тим самим чуттєво реагує на суспільні трансформації в окремому регіоні, активізує місцеву громаду.

П. Т. Тронько як державний і громадський діяч, опікуючись питаннями культури, розвиваючи музейну галузь, особливу увагу приділяв громадським музеям. На українських теренах сформувалася мережа народних музеїв. Зауважимо, що в Східній Європі саме в Україні з'явився перший громадський музей¹³.

¹² Крутенко Н.Г. Майстер кераміки О. Ф. Селюченко // Народна творчість та етнографія. – 1986. – № 5. – С. 49–52.

¹³ Український музей. Збірник 1. – К., 1927. – С. 2.

Значний розмах громадське музейництво отримало в 1920–1930-х рр. у зв'язку з підйомом краєзнавчого руху. Але «бумом» появи громадських музеїв стала друга половина 1950–1980 рр. Вони виникали при закладах культури, школах, на виробництві.

Громадські музеї створювалися за ініціативою громадськості, діяли на громадських засадах. Актив обирав раду музею, директора, охоронця фондів та ін. Громадські музеї працювали під науково-методичним керівництвом співробітників державних музеїв. До їхніх функцій входили збереження та популяризація пам'яток природи, історії, культури, виховання бережливого ставлення до них. Вони стали важливою складовою музейної мережі, джерелом поповнення Музейного фонду України, але практично не включені до нього. В 1950-і рр. в Україні нараховувалось понад 30 музеїв на громадських засадах¹⁴, на початку 1960-х рр. їх вже діяло понад 400¹⁵. Тоді вперше почали проводитися семінари, науково-практичні конференції, курси по підготовці громадських екскурсоводів, стажування на базі державних музеїв. В 1963–1965 рр. відбулося три Всесоюзні наради, присвячені проблемам покращення роботи громадських музеїв, дві з них пройшли в Україні — Харкові і Павлограді. В середині 1960-х рр. пройшла перша паспортизація народних музеїв. В 1971 р. музейна мережа складалася з 2278 громадських музеїв¹⁶.

Наприкінці 1980 – поч. 1990-х рр. зміни в суспільно-політичному житті країни суттєво вплинули на стан громадських музеїв, зокрема звузилася їх мережа, змінилися профілі. Їх проблеми хвилювали лише окремі громадські організації, науковців, музейників, які постійно підіймали ці питання на Всеукраїнських, регіональних конференціях, круглих столах, в місцевій пресі¹⁷. Так, Національна спілка краєзнавців України на чолі з академіком НАН

¹⁴ Буланый И.Т., Явтушенко И.Г. Народные сокровищницы. – К., 1984. – С. 13.

¹⁵ Там само. – С. 16.

¹⁶ Там само. – С. 23.

¹⁷ Омельченко Ю.А. Развитие учебных музеев. – К., 1988. – 194 с.; Шкільні музеї. Посібник для вчителів. – К., 1991. – 110 с.; Збереження пам'яток науки і техніки в музеях: історія, досвід, перспективи: Зб. наук. ст. / Гол. ред. С. З. Заремба. – К., 2001. – 118 с.; Крук О.І. Развитие музейной справи в Украине (к. 1950–1980-ті рр.): Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. – Х., 2000. – 20 с.; Культурна спадщина Слобожанщини: Зб. наук.

України П. Т. Троньком систематично зверталася до питання народного музейництва на VIII, IX, X, XI Всеукраїнських краєзнавчих конференціях¹⁸.

Проте, відсутність достатньої уваги до громадських осередків державних структур, аналізу їх сучасної мережі, узагальнюючих досліджень про значення народного музейництва в суспільстві гальмують реалізацію просвітницького, культурознавчого, виховного, пам'яткоохоронного потенціалу цих закладів.

Останнім часом в мережі громадських музеїв відбулися якісні зміни. Нові історичні реалії, бурхливий розвиток краєзнавства спричинили після звуження музейної мережі помітне поживлення у розбудові громадського музейництва.

З ініціативи П. Т. Тронька у вересні–грудні 2009 р. Національна спілка краєзнавців України провела Перший Всеукраїнський конкурс громадських музеїв. Метою такого масштабного заходу було привернути увагу української громадськості до проблем збереження історико-культурної спадщини і місцевої історії, поживлення діяльності громадських музеїв.

В Україні нараховується понад 6 тисяч громадських музеїв, з них понад 4 тисяч шкільних. В конкурсі взяли участь понад 2 тисячі осередків з усіх регіонів країни, 103 музеї вийшли переможцями і були відзначені дипломами.

Правління Національної спілки краєзнавців України, очолюване П. Т. Троньком, відзначало посилення інтересу широкого загалу до історичного минулого, традицій і побуту свого народу.

Характерним в розвитку сучасного народного музейництва стало розширення його поля діяльності, посилення ролі в духовному оновленні суспільства. Музеї не лише збирали, зберігали та експонували пам'ятки історії і культури, вони їх широко популяризували, і форми цієї роботи значно урізноманітнилися. Слід

ст. – Х., 2003. – 94 с.; Новіцькі читання. – Запоріжжя, 2002. – 146 с.; Музей і майбутнє. – Дніпропетровськ, 1998. – 105 с.; Скарби музеїв: Матеріали обласної наукової конференції. – Дніпропетровськ, 2005. – 156 с.; Сумцовські читання. – Х., 2004. – 104 с. та ін.

¹⁸ Тронько П.Т. Історичне краєзнавство на межі тисячоліть: досвід, проблеми, перспективи. – К., 2000. – 360 с.; Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 6, 7, 8 (К.; Донецьк, 1999); Вип. 16, 17, 18, 19 (К.; Дніпропетровськ, 2001); Вип. 24, 25, 26 (К.; Хмельницький, 2005).

звернути увагу також на профілі сучасних музеїв, які відрізняються оригінальністю тематики і експонатури.

На сучасному етапі музеї на громадських засадах отримали новий поштовх у своєму розвитку. Пройшовши історичний шлях, народне музейництво спроможне не лише активно розбудовуватися, але і суттєво впливати на духовні основи українського суспільства. Слід відзначити тісну залежність у розвитку демократичних засад громадянського суспільства і розбудови громадських музеїв. Якщо в 1960–1980-і рр. музеї розглядалися як осередки пропаганди соціалістичного способу життя, їх діяльність ретельно контролювалася державними органами, то в демократичному суспільстві їх роль якісно змінюється, можливості помітно розширюються.

На сьогодні музеї стали дослідницькими, освітньо-виховними, культурними центрами на місцях. Ними ініціюються історико-культурологічні, фольклорно-етнографічні проекти; навколо них створюються пізнавальні, народно-традиційні, художні та інші осередки. Громадський музей як невід’ємна складова громадянського суспільства демонструє ставлення окремо взятої громади до минулого свого народу, історії і культури рідного краю, власне, до оточуючого світу, прагнення змінити його на краще. Водночас музей — це засіб впливу на громадянське суспільство, можливість зміцнити його духовні підвалини, зробити досконалішим.

Досвід, накопичений в нашій країні в музейній галузі, до якого долучився П. Т. Тронько, збагатив і зміцнив теоретичні засади молодій галузі знань — музеології, переконливо засвідчив, що українське музейництво виступає невід’ємною складовою європейського музеєзнавства.

Внесок академіка НАН України Петра Тимофійовича Тронька, як авторитетного державного діяча, визначного вченого, відомого громадського діяча у розвиток української культури, збереження культурної національної спадщини є неоціненним надбанням нашої історії. Його доробок як вченого ще потребує копіткого дослідження та наукового осмислення, але конкретні справи П. Т. Тронька вже працюють на користь держави і народу.

В статтє освещается деятельность выдающегося украинского государственного и общественного деятеля П. Т. Тронька во II пол. XX – нач. XXI ст. по охране памятников

истории и культуры, созданию музеев в Украине. Отмечается его роль в развитии украинской музеологии, значение практического опыта в формировании теоретических основ музейной науки.

Ключевые слова: П. Т. Тронько, музей, музеология, памятник культуры, культурное наследие, охрана памятников культуры.

The article illustrates museum activity of Petro Tronko, outstanding scientist and famous state figure in the second part of 20-th – beginning of 21-st century. His role in development of Ukrainian museology and his practical experience in formation of the theoretical background of museum science are noted herein.

Key words: Petro Tronko, museum, museology, memorial, historical and cultural heritage, protection of memorials.